

**Kadına Yönelik Şiddet ve
Kadın Sığınma Evleri**
Violence against Women and Women Shelters

Burcu Rahşan Erim¹, Bengü Yücens¹

¹Balıkesir Devlet Hastanesi, Balıkesir, Turkey

ABSTRACT

Violence against women is a violation of basic human rights and freedoms and at the same time, it is an important public health problem. Recently, "World Health Organization", especially many organizations against women domestic violence emphasized that it is the most common form of violence. Despite being one of the first points of contact after violence, unfortunately it is conspicuous that there are very few publications about violence and women shelters in the psychiatric field. For this reason, in this review we did not limit our evaluation just with psychiatry but also explored large scale studies in in psychology and sociology field.

Key words: Abused woman, domestic violence, psychological factors

ÖZ

Kadına yönelik şiddet temel insan hakları ve özgürlüklerin ihlali olup, kadın ve erkek arasında eşit olmayan güç ilişkilerinin sonucu ortaya çıkan toplumsal bir sorun ve önemli bir halk sağlığı problemidir. Son dönemde "Dünya Sağlık Örgütü" başta olmak üzere birçok kuruluş aile içi şiddetin kadına yönelik uygulanan en yaygın şiddet biçimi olduğunu vurgulamaktadır. Şiddet sonrası ilk başvuru alanlarından biri olmasına rağmen yazık ki ülkemizde psikiyatri alanında kadına yönelik şiddet ve sığınma evlerine dair çok az sayıda yayının olması dikkat çekicidir. Bu sebeple bu gözden geçirmede psikiyatrideki kısıtlı sayıda yayın dışında psikoloji ve sosyoloji alanında yapılan geniş ölçekli çalışmalar da incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: İstismara uğramış kadın, aile içi şiddet, psikolojik faktörler

Giriş

Kadına yönelik şiddet temel insan hakları ve özgürlüklerin ihlali olup, kadın ve erkek arasında eşit olmayan güç ilişkilerinin sonucu ortaya çıkan toplumsal bir sorun ve önemli bir halk sağlığı problemidir¹. Son dönemde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) başta olmak üzere birçok kuruluş aile içi şiddetin kadına yönelik uygulanan en yaygın şiddet biçimi olduğunu vurgulamaktadır². Şiddet sonrası ilk başvuru alanlardan biri olmasına rağmen yazık ki ülkemizde psikiyatri alanında kadına yönelik şiddet ve sığınma evlerine dair çok az sayıda yayının olması dikkat çekicidir.

Ülkemizde yapılan çalışmalardan ortaya çıkan çarpıcı şiddet oranları ve şiddetin sonuçlarına dair çalışmalara yer verilerek soruna dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Çok sayıda problemle başta ataerkil şiddet olmak üzere baş etmeye uğraşan bu "göçmen", kadınların "sığınma sürecinde" başvurdukları kimliksiz ve adresiz olma hali biz psikiyatrlar da dahil olmak üzere toplum tarafından onların görmezden gelinmelerini çok daha kolay hale getirmektedir.

Bu gözden geçirmede ülkemizde kadına yönelik şiddet ve sığınma evlerinde kalan kadınlara dair kısıtlı sayıdaki literatürün aktarımı yoluyla konuya dikkat çekmek ve psikiyatri dizininde bu denli az yer almasına ilişkin bir farkındalık oluşturulması ve bundan sonra bu konudaki çalışmaların artmasına az sayıda da olsa katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Fakat yazı içerisinde de sık sık vurgulandığı üzere bu konuda psikiyatri dizininde kısıtlı sayıda çalışmanın yer alması ve farklı disiplinlerin bakış açısının da yansıtılması amacıyla alana yoğun katkısı olduğu bilinen sosyoloji ve psikoloji alanındaki tezler ve geniş ölçekli alan çalışmalarına da değinilmiştir.

Şiddet ve Tanımı

Şiddet insan yaşamının her alanında görülebilen ve dünyada giderek artan önemli bir toplum sağlığı sorunudur. DSÖ 1998 tarihi raporunda şiddeti, "fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması", eşler arası şiddeti ise, "yakın bir ilişkide fiziksel, psikolojik ya da cinsel hasara yol açan her tür davranış" olarak tanımlamaktadır. Şiddetin en yaygın görülen biçimi, erkeğin kadına ve çocuğa karşı uyguladığı aile içi şiddettir. DSÖ'nün 2002 yılındaki raporunda, şiddetin en fazla aile ortamında ve kadına yönelik olduğu bildirilmektedir².

2013 yılında yine DSÖ'nün yayınladığı bir diğer raporda da ilk kez yapılan uluslararası bir araştırma kamuoyuna açıklandı. Rapor kadınların % 35.6'sının hayatlarında en az bir kez fiziki ya da cinsel şiddete maruz kaldığını ortaya koydu. Şiddet olaylarında failin %30 oranında kadınların eşleri olduğuna işaret ederken, cinayetlerde ise bu oran % 38 olarak gerçekleşmişti³.

Rapora göre kadının en çok şiddete maruz kaldığı kıta Afrika. Afrika ülkelerinde yaşayan kadınların neredeyse yarısı, % 45.6'sı fiziksel ya da cinsel şiddete uğruyor. Avrupa ülkelerinde düşük ve orta gelirli aileler arasında bu oran % 27.2'ye çıkarken Avrupa kıtasının genelinde kadınların % 32.7'si fiziki ve cinsel şiddet uğradığını ifade ediyordu. Şiddete uğrayan kadınların yüzde 42'si tıbbi yardım almak durumunda kalırken DSÖ, kadına yardımın buradan başlaması gerektiğini duyurdu³. DSÖ'nün verilerine göre şiddetin kadınların sağlığı üzerinde ciddi travmatik ve psikolojik etkileri bulunuyor 3. DSÖ tarafından eş zamanlı olarak yayınlanan bir diğer raporda ise sağlık personellerine, hastanelere başvuran şiddet mağduru kadınlara uygulanacak protokoller anlatıldı ve raporla ilk defa dünyada kadına karşı şiddetin tıbbi sonuçlarının incelendiğini ifade edildi³.

1. Fiziksel şiddet: Başka insanı kontrol etmek için kullanılan fiziksel saldırı ve tehditlerdir.
2. Cinsel şiddet: Tecavüz, cinsel taciz, ensest gibi.
3. Sözel/Duygusal/Psikolojik Şiddet: kişinin değerliliğini zayıflatıcı kötü muameleleri kapsar. Bağışlamak, alay etmek, tehdit etmek, evden dışarı çıkmasına izin vermemek gibi⁴.

Kadına yönelik şiddet coğrafi sınır, ekonomik gelişmişlik ve öğretim düzeyine bakılmaksızın tüm dünyada ve kültürlerde son derece yaygın görülen bir olaydır. DSÖ, kadınların eşleri ya da partnerleri tarafından şiddete uğrama oranını % 10-69 arasında bildirmiştir. ABD'de acil servislere başvuran kadınların % 11-30'unun eş ya da partner tarafından yaralandığı bildirilmiştir⁵. Örneğin yüksek gelirli ülkelerde 2013 tarihli raporun ortaya çıkardığı sonuçlar oldukça ilginçtir. Kadınların nispeten güvende olduğunun ifade edildiği bu ülkelerde bile kadın nüfusunun % 23.2'sinin şiddete uğradığı ifade edilmiş ve şiddetin % 30'unun kadınların eşlerinden geldiği kaydedilmiştir³.

Kadına Yönelik Şiddetin Tarihçesi

Kadına yönelik şiddet yazık ki insanlık tarihi kadar eski bir sorunsaldır. Kadına yönelik şiddete dair en eski bulgu, Virjinya Tıp Fakültesi'nde yapılan bir çalışmada ortaya konan tarihi bir

bulguya dayandırılır; 2000-3000 yıllık mumyalarda ölüme neden olan kafa kırıklarının kadınlarda %30-50, erkeklerde ise %9-20 arasında saptanmıştır. Barış zamanına ait olduğu ileri sürülen bir dönemin buluntularındaki kadın-erkek eşitsizliği kadına yönelik şiddetle bağdaştırılmıştır⁶.

Kadın hareketi tarihi modern dünyanın tarihiyle yakın bir ilişki içindedir. Batıda sanayi toplumuna paralel olarak şekillenen ortak kamusal alanda kadınlar başlangıçta yer alamamışlardı. Başta İngiltere olmak üzere gelişmiş sanayi ülkelerinde kadın hareketinin ortaya çıkmasına yol açan temel neden kamusal alanın kadından bağımsız olarak erkek merkezli şekilde teşekkül etmesi olmuştu. Batıda kadın hareketinin ortaya ilk çıkışı, kadını dışlayan yeni kamusal alana bir tepki şeklinde olmuştu. Çekirdeği on yedinci yüzyılda İngiltere’de atılmış olan kadın hareketinin en temel talebi kadının erkeğe ait olan kamusal yaşam alanında yer almaktı⁷. Kadına yönelik şiddetin Türkiye’de bir sorun alanı olarak tanınması, 1980 sonrasında yükselen feminist hareketin kazanımlarından biridir. Fakat kadın hareketinin bu kadar geç başladığını düşünmek büyük bir hata ve haksızlık olur. Kadına yönelik şiddete dair farkındalığı “kadın hareketi”nden bağımsız anlatmak mümkün olmadığından burada kısaca Türkiye’deki kadın hareketinden de bahsetmeyi uygun gördük.

Kadınlar ülkemizde 1870’lerden başlayarak, söz söyleme hakkı, eğitim hakkı, çalışma hakkı ve aile içinde saygın bir yer edinme hakkı -poligaminin ilgası, tek taraflı bir erkek hakkı olan boşanmanın kısıtlanması- için mücadeleye başladılar. Kendi adlarıyla risale ve romanlar yazdılar, gazetelere okur mektupları gönderdiler, kendi dergilerini çıkardılar, erkeklerle polemiklere giriştiler, dernekler kurdular. Tanzimat bağlamında devlet katında yapılan reformları savunsalar da, dönemin reformcu erkekleri kadın hakları konusunda tutucuydu, Osmanlı değerlerini kadınlar üzerinden muhafaza etmeye çalışıyorlardı. Kadınlar, kendi adlarına konuşarak bu tavrı çok ciddi olarak eleştirdiler.

Yirminci yüzyıl başlarında bu mücadele daha da şiddetlendi. Feminist kadın dernekleri sayıca arttı ve çeşitlendi. Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı deneyimi kadınları siyasallaştırdı ve militanlaştırdı. Öyle ki, Jön Türk iktidarı altında, kadınlar üniversitede okuma, devlet dairelerinde memur, fabrikalarda işçi olarak çalışma haklarını kazandılar. 1917 Aile Kararnamesiyle Müslüman kadınlar da diğer cemaatlerin yanı sıra, poligamiyi kısıtlayan ve boşanma hakkını tanıyan ileri adımlardan yararlandılar. Bu, İslam dünyasında bir ilkti. Oy hakkı, 1919’dan itibaren talep edilmeye başladı⁸. Bu bağlamda büyükannelerimizin zorlu bir

kültür ikliminin koşullarında İngiliz çağdaşları olan Emmeline Pankhurst ve arkadaşları kadar cesurca mücadele ettiklerini söyleyebiliriz.

Ulusal kurtuluş savaşına aktif olarak katılan örgütlü kadınlar, Cumhuriyetin kurulmasından sonra, ilk siyasi partiyi "Kadınlar Halk Fırkası" adıyla kurmak istediler. Ancak kendilerine bir dernek kurma izni verildi. Türk Kadınlar Birliği, Osmanlı kadın hareketinin mirasını Cumhuriyet dönemine aktarmada kilit bir kurumdu. Ne var ki, 1926'da kadınlar yıllardır savundukları medeni haklarını; 1934'te de seçme ve seçilme haklarını kazansalar da 1935'te Türk Kadınlar Birliği, oy hakkının kazanılması ve ilk kadın milletvekillerinin TBMM'ye girmelerinin ardından kendi kendilerini fesh ettiler⁸.

Fakat ne yazık ki 19880'lere dek hızla tırmanan kadın hakları konusunda ülkemizde pek dış dokunur kazanım ve ilerlemeler sağlanamamıştır. Bu tarihlerden itibaren çeşitli gösteriler, imza kampanyaları ile başlayan kadına yönelik şiddete karşı çalışmalarla birlikte şiddetin, kadının ikincil konumunu gösteren ve kurumsallaşmış bir mücadele gerektiren kritik bir sorun alanı olduğu gündeme gelmiştir. Dünya'da 1970'lerden itibaren önem kazanan şiddet sorunu ülkemizde ilk kez 17 Mayıs 1987'deki "Dayağa Hayır" yürüyüşü ile kadınların şiddete karşı ilk toplu tepkileri sonucu gündeme gelmiştir. Kadın hareketleri bu yıldan sonra hız kazanmıştır. Türkiye'de kadına yönelik şiddetin araştırılmasına yönelik çalışmaların geçmişi kısadır ve sayıları oldukça sınırlıdır. Bununla birlikte tamamlanmış az sayıdaki çalışmada bile oldukça ürkütücü bir kadına şiddet gerçeğinin karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu konudaki ilk çalışma bir kamuoyu şirketi olan PİAR(Public Relations) tarafından 1988'de yapılmış ve kadına yönelik şiddet sıklığı %75 olarak bulunmuştur⁹.

Kadın hareketinin kadına yönelik şiddete karşı sürdürdüğü düzenli eylemlilik sayesinde özel alanla sınırlı ve dokunulmaması gereken bir sorunmuş gibi görülen bir konu kamusal/siyasal alanda tartışılmış, üzerine düşünülmüş ve bu konuda oldukça önemli adımlar atılmıştır. Kuşkusuz bunlardan en önemlisi sürdürülen çalışmaların, eylemlerin çalışma alanını kadına yönelik şiddet olarak belirleyen bağımsız kadın kuruluşlarının kurulmasına öncülük etmiş olmasıdır. Bu kuruluşlardan ilki 1987 yılında başlayıp 1989 yılına dek süren büyük "Dayağa Karşı Kadın Dayanışması" kampanyasının bir ürünü olarak İstanbul'da kurulan Mor Çatı ve Ankara'da kurulan Kadın Dayanışma Vakfı'dır. Bu iki vakıf şiddete uğrayan kadınlara danışmanlık ve destek hizmetlerinin verildiği danışma merkezleriyle çalışmaya başlayıp daha sonra kadın sığınaklarını açmayı başarmıştır¹⁰.

1990 yılında Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın kurulmasından bu yana "Mor Çatı" şiddete maruz kalmış kadınlara psikolojik ve hukuksal destek vermekte, onlara iş bulabilmeleri ya da meslek edinebilmeleri için yardım etmekte ve en önemlisi kalabilecekleri güvenli bir ortam sunmaktadır. Mor Çatı'yı daha sonra Ankara'da 1991 yılında kurulan Kadın Dayanışma Vakfı, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde 1994'ten beri psikolojik ve hukuki hizmet veren Bilgi Başvuru Bankası, Başbakanlık'a bağlı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü bünyesinde sayısı giderek artan Kadın Misafirhaneleri, 183 acil yardım hattı ve danışmanlık sunan Kadın Dayanışma Merkezi (KAMER) takip etmiştir.

Kadın Sığınma Evleri

Bu sorunun yanıtı kadına yönelik şiddetin kamusal alana ait bir sorun olduğu ve şiddete karşı geliştirilecek stratejilerin de kamusal stratejiler olması gerektiği görüşünde yatar. Kadınlara yönelik şiddet, "özel" ya da "ulusal" bir sorun olarak görülmesizin ilk kez, Viyana'da Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konferansınca tanındı¹¹⁻¹².

Viyana Bildirgesine göre: Kadınların ve kız çocuklarının insan hakları, evrensel insan haklarının devredilmez, ayrılmaz ve bölünmez bir parçasıdır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile cinsel saldırının ve sömürünün tüm biçimleri, kültürel önyargılardan ve uluslararası insan ticaretinden kaynaklananlar da dâhil, insan onuru ve değerleriyle bağdaşmaz ve ortadan kaldırılmalıdır. Bu bildirme, şiddeti sonlandırma ve kadın vatandaşların etkili biçimde korunmasını sağlama sorumluluğunu devlete yükler. Bu sorumluluğun yerine getirilme biçimlerinden biri de kadın sığınaklarıdır. Kadın sığınakları toplumsal cinsiyet ideolojisinin tahakkümüne çeşitli biçimlerde maruz kalmış ve bununla mücadele etmek için gerekli maddi ve manevi koşulları kendisi ve çocukları için sağlayamayan kadınların geçici bir süre için barındıkları yaşam alanlarıdır. Bu nedenle "sığınak" kavramsal olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine karşı çıkan, kadına yönelik şiddeti kamusal bir sorun olarak gören ve bununla mücadelenin sorumluluğunu duyan bir anlayış tarafından geliştirilmiştir.

12 Temmuz 1998 tarih ve 23400 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş bulunan "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği" uyarınca fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddete uğrayan kadınların psikososyal ve ekonomik sorunlarının çözümlenmesi sırasında varsa çocuklarıyla birlikte ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşları olan kadın konukevlerinde hizmet verilmesi resmi olarak sağlanmış ve Sosyal Hizmetler ve

Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde kadın konukevleri/sığınma evleri oluşturulmaya başlanmıştır¹.

Sığınma evleri çok sayıda yetişkin kadının toplu halde bir arada yaşadığı yaşam alanlarıdır. Kadınlar açısından şiddete dur demeye karar verdikleri nokta, alışkın oldukları sosyalleşmenin dışına çıkmayı ve farklı deneyimlere yelken açmayı zorunlu kılmaktadır. Kadınlar arasında olmasa da, kamusal mekanizmalar açısından "mahrem mesele" olan ev içi şiddet, karakol polisinden danışma merkezi çalışanına kadar pek çok kimseyle paylaşılmakta; barınma amacıyla geldikleri yeni yaşam alanları da Türkiye'deki ortalama itibarıyla mahremiyete müsaade eden tek kişilik odalardan değil; daha çok ortak yaşam alanlarından oluşmakta, dolayısıyla, sosyalleşmeyi zorunlu kılmaktadır. Evlerin içinde, yalnız başına yaşanan bir deneyim olmaktan çıkan şiddet ve istismar sığınma evinin sosyal ortamında acıların, yoksunlukların, farklı toplumsal statülerin çarpıştığı, hatta zaman zaman yarıştığı bir matriks yaratmaktadır. Buranın sosyal yaşam koşulları kuşkusuz bu evde kalan kadınların kişisel özellikleri ile belirlenen ve dolayısı ile evin değişken sakinlerine göre farklı şekiller alabilen devingen bir yapıdır¹¹.

Kadın Sığınma Evleri ile ilgili Çalışmalar

1990-1995 yılları arasında Mor Çatı'ya başvuran 1259 kadının sosyodemografik özelliklerinin derlendiği bir çalışmada bu kadınların % 71.5'inin ev hanımı olduğunu belirttiği, % 54.7'sinin sosyal bir güvencesi olmadığı ve % 58'inin kendine ait taşınmaz malı bulunmadığını belirttiği göz önünde bulundurulduğunda, kadınların yeni kuracakları hayatta onlara meslek edindirmenin ve kendi ayakları üzerinde durmalarına yardımcı olmanın önemi tartışılmaz bir boyut kazanmaktadır. Şiddete maruz kalmış kadınların ücretsiz yararlanabilecekleri rehabilitasyon merkezleri kurulması, sığınakların sayısının elden geldiğince artırılmaya çalışılması, görevini yerine getirmeyen emniyet görevlilerinin konuyla ilgili bir eğitimden geçirilmesi, hekimlerin kadınların yaralarına doğru teşhisi koyup onları doğru yerlere yönlendirmeleri konusunda eğitilmeleri gerekmektedir¹³⁻¹⁴.

Ankara ilinde bulunan bir sığınma evinde yapılan araştırmada, gördükleri aile içi şiddet nedeniyle 1999 yılı Ocak-Temmuz ayları arasında başvuran 35 kadının problem çözme becerilerini değerlendirmeleri, kızgınlık, umut ve özsaygıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Kadınların problem çözme becerilerini algılamaları ile umut ve özsaygıları arasında ters yönde, kızgınlıklarını kontrolleri ile sürekli ve dışa yönelik kızgınlıkları arasında aynı yönde ve anlamlı

ilişkiler olduğu saptanmıştır. Bundan yola çıkılarak yapılan regresyon analizinde özsaygının problem çözme becerisini değerlendirme ile umudu, sürekli ve dışa yönelik kızgınlığın da kızgınlığın kontrolünü yordadığı bulunmuştur¹⁵.

İstanbul ilinde bulunan bir kadın sığınma evinde Şubat ve Temmuz 2006 tarihleri arasında yürütülen bir başka çalışmada 15 kadınla görüşülmüş. Türkiye'nin çeşitli yerlerinden gelen bu kadınlarla her biriyle 1-1.5 saat sürdüğü belirtilen derinlemesine şiddet analizi yapılmasını amaçlayan görüşmeler sonucunda kadınların hem sorun odaklı (aktif, planlı, serinkanlı, bilinçli) hem de duygusal odaklı baş etme çabalarını kullandıkları, şiddet ile baş etme sürecinin şiddetin sıklığı, büyüklüğü, şiddet ilişkilerinin süresi ve sosyal destek fırsatları ile etkilendiği görüldü¹⁶.

Bursa'da psikoloji tezi olarak tamamlanan bir çalışmada da kadın sığınma evinde kalan kadınlarda kalmayanlara göre benlik saygısı, depresyon ve psikosomatik belirtiler karşılaştırılmıştır¹⁷. Araştırma 16 Ocak 2013- 26 Nisan 2013 tarihleri arasında Bursa İli'nde, kadın sığınma evinde kalan 96 kadın ve kadın sığınma evinde kalmayan 193 kadın ile yapılmıştır. Katılımcılara, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Rosenberg Psikosomatik Belirtiler Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu olmak üzere dört farklı veri aracı uygulanmıştır. Kadın sığınma evinde kalan kadınlarda medeni durum ile benlik saygısı, çalışma durumu ile benlik saygısı ve ayrılık süresi ile benlik saygısı arasında anlamlı ilişki bulunamamışken, eğitim düzeyi ile benlik saygısı arasında ters yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre kadın sığınma evinde kalan kadınlarda eğitim düzeyi yükseldikçe benlik saygısı düşer. Kadın sığınma evinde kalmayan kadınlarda ise eğitim düzeyi ile benlik saygısı ve ayrılık süresi ile benlik saygısı arasında ters yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Elde edilen bu sonuca göre, kadın sığınma evinde kalmayan kadınlarda eğitim düzeyi yükseldikçe ve ayrılık süresi arttıkça benlik saygısı düşer. Sığınma evinde kalanların benlik saygısının daha yüksek olması bu kadınların hayatlarına dair önemli bir adım atmaya başarmalarından dolayı kendilerine daha güvenli hale gelmeleri yönünde yorumlanmıştır.

Bu örnekte sığınma evinde kalan kadınların eğitim düzeyini genel olarak hiç okula gitmeyen veya ilkokul mezunu kadınlar oluşturmaktadır. Bu nedenle eğitim düzeyinin kadın sığınma evinde kalan kadınların benlik saygısı üzerinde net bir etkisinin olmadığı söylenebilir. Bunun yanında lise ve üniversite mezunu olan kadınların ise iyi eğitime sahip olmalarına rağmen işsiz ve korku dolu bir hayatta yaşamalarının onların benlik saygısını zedelediği

saptanmıştır.

Evli ve eşiyile mutlu olanların (şiddet gördüğü halde), eşinden ayrılmak isteyen ve ayrılmışlara göre benlik saygısının daha düşük olduğu ve çalışan kadınların da benlik saygısının çalışmayanlara göre daha düşük olduğu ek olarak kadın sığınma evinde kalmayan ve çalışmayan kadınların depresyon düzeylerinin çalışanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgular da şiddet sarmalı içerisinde kalan kadınlarda bu döngüyü kıramamanın ve şiddet davranışının her ailede olabileceği şeklindeki genellemelerinin sonucu olarak değerlendirilmiştir.

Bir başka çalışmada İstanbul'da eşiyile yaşamayı sürdüren ve şiddet gördüğü öğrenilen kadınlarla 3 ayrı kadın sığınma evinde kalan kadınları karşılaştıran araştırmada da bağlanma biçimleri incelenmiş ve eşinden şiddet gördükten sonra evi en az bir kez terk eden grubun güvenli bağlanma düzeyi, eşinden şiddet gördükten sonra evi hiç terk etmemiş olan gruba kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Örnekleme grubu, Ocak-Mayıs 2011 tarihleri arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin İstanbul'un 10 ilçesinde bulunan Psikolojik Danışmanlık Merkezlerinden hizmet alan ve eşiyile birlikte yaşamaya devam eden şiddet görmüş 40 kadın ile İstanbul'da bulunan üç ayrı kadın sığınma evinde barınan 41 kadından oluşmuştur. Bağlanma biçimlerinin, kadınların şiddet ortamından uzaklaşabilmesine etkisini ve şiddet ortamından uzaklaşmanın kadınların ruhsal belirtileri üzerindeki etkilerini incelenmesi de planlanmıştır. Belirti Tarama Listesi (SCL-90), İlişki Ölçekleri Anketi ve sosyodemografik form kullanılmıştır. Araştırmaya katılan kadınların ruhsal belirtileri incelendiğinde, her iki grupta bulunan kadınların somatizasyon, obsesif kompulsif özellikler, kişilerarası duyarlılık, depresyon, kaygı, öfke-düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm, uyku ve yeme bozuklukları ve suçluluk duyguları ile ilgili belirtiler ve genel belirti düzeyinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Katılımcıların ruhsal belirtileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelendiğinde, güvenli bağlanma ile obsesif-kompulsif özellikler, kişilerarası duyarlılık, depresyon, kaygı, öfke-düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm ve genel belirti düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı ve ters yönlü ilişkiler bulunmuştur.

Kadın sığınma evinde yaşayan ve şiddet görmüş kadınlar ile eşiyile birlikte yaşayan ve şiddet görmüş kadınların bağlanma biçimleri arasında istatistiksel bir fark bulunmamış; ancak eşinden şiddet gördükten sonra evi en az bir kez terk eden grubun güvenli bağlanma düzeyi,

eşinden şiddet gördükten sonra evi hiç terk etmemiş olan gruba kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca, güvenli bağlanan şiddet görmüş kadınlarda, ruhsal belirtiler de daha az görülmektedir. Sonuçta, güvenli bağlanma kadınların eşlerinden gördükleri şiddetle başa çıkmasını kolaylaştıran bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu bulguların bu açıdan bir önce tartışılan Bursa örneklemeyle de uyumlu olduğu görülmektedir.

Ayrıca, güvenli bağlanan şiddet görmüş kadınlarda, ruhsal belirtiler de daha az görülmektedir. Sonuçta, çalışmanın sonuç bölümünde güvenli bağlanmanın kadınların eşlerinden gördükleri şiddetle başa çıkmasını kolaylaştıran bir unsur olarak öne çıktığı ifade edilmiştir⁶.

Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Meslek Yüksekokulu tarafından yürütülen bir başka çalışmada 162 kadın ile yüz yüze görüşülmüş ve kadınların şiddete yönelik bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır. Kadınların %40.7'si aile içi şiddete maruz kaldıklarını bildirdiği, bu kadınların %91'inin eşi, %22.7'sinin eşinin yakınları ve %19.7'sinin ise kendi yakınları tarafından şiddete maruz kaldıklarını ifade ettiği anlaşılmıştır. Bu çalışmada ekonomik ve cinsel şiddetten yakın olmaması dikkat çekicidir. Bu durum kadınların bu konuda bilgi sahibi olmaması ve evlilik yaşamı içinde cinsel şiddeti legalize etmeleri yönünde yordandır. Ekonomik şiddetten yakınmayan bu kadın örnekleminin şiddeti doğuran en önemli koşullardan biri olarak ekonomik güçlükleri ön planda vurgulamaları ilginç bir not olarak düşülebilir².

2007'de TÜBİTAK destekli olarak kadına şiddete yönelik o zamana dek Türkiye'deki en geniş tabanlı araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada tüm Türkiye örneklemini yansıtabilecek biçimde 12 farklı istatistiksel bölgeden alınan 1800 kadınla yürütülen bir anket çalışmasının sonuçları kamuoyu ile paylaşıldı. Buna göre kadınlar dayacağı meşru bulmuyordu ve her on kadından dokuzu 'haklı görülebilecek dayak yoktur' diyordu. Bu sonuç bile kadınlarda başlı başına farkındalık geliştirmesine dair önemli bir saptamayı. Yine aynı çalışmada şiddete tanıklığın şiddet uygulama yatkınlığını arttırdığı sonucu da çıkmıştır. Yani "şiddet döngüsüne" işaret edilmiş ayrıca eşinden fazla gelir getiren her 3 kadından 2'sinin eşinden şiddet gördüğü de anlaşılmıştır. Yine aynı çalışmada ailelerin onayladığı sosyal desteğin fazla olduğu evliliklerde şiddet görme sıklığında azalma olduğu da görülmüştür. Öğrenim düzeyi arttıkça fiziksel şiddet gördüğünü söyleyen kadınların sayısı azalmaktadır. Ancak bu sonuçları yorumlarken yükseköğrenim görenlerin yaşadıkları şiddeti paylaşmak konusunda daha ketum davranıyor olabileceklerinin dikkate alınması gerektiği de vurgulanmıştır¹⁸.

Aynı çalışmada kadınların % 70 ila % 85'i devletin erkekleri eğiterek, sığınma evleri açarak, bu

konuda çalışılan kuruluşları destekleyerek, ağır cezalar vererek ve polisi eğiterek erkeklerin eşlerine uyguladıkları şiddeti engelleyebileceğini düşünmekte ancak devletin bu sorumluluklarını yerine getirmediğini ifade etmektedir. Kadınların % 85'i Türkiye'deki sığınakların sayısının yeterli olmadığını düşünmekte, % 87'si vergilerinin sığınak açmak için kullanılmasını onaylamaktadırlar. Kadınların % 92'si mahkemelerin şiddet uygulayan erkeklere ceza vermesini istemektedir. Bu veriler kadınların aile içi şiddeti "aile içinde" çözülmesi gereken bir konu olarak görmediklerini açıkça göstermektedir¹⁸.

2007 tarihli 'Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin(KKAÖK) Türkiye raporuna göre ise, Türkiye'nin güneydoğu kırsal bölgelerinde yaşayan kadınlar evlenmeden önce anneleri (%73), babaları (%78) ve ağabeyleri (%78) tarafından, evlendikten sonra da eşleri (%76) tarafından şiddet görmüştür. Aynı raporda erkeklerin de çocukluk döneminde babaları (%83) tarafından şiddet gördükleri ve aynı zamanda babalarının annelerine (%89), kendilerinin de eşlerine (%76) şiddet kullandıkları gösterilmiştir¹⁹.

2009'da Başbakanlık tarafından yürütülen bir başka kapsamlı çalışmada yaklaşık 24000 kişiye ulaşılmış bu kişilerle yapılan görüşmelerden sonra kadınların herhangi bir dönemde şiddete uğrama sıklığı %39 olarak saptanmış, yani kısaca her 10 kadından 4'ünün partneri tarafından şiddete uğradığı anlaşılmıştır. Ülke çapında evli kadınların %15'i cinsel şiddete uğradığını bildirmiş, %42'si de hem cinsel hem de fiziksel şiddeti birlikte yaşamıştır, bu da cinsel şiddetin fiziksel şiddetle birlikte yaşandığını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca kadınların eğitim düzeyi arttıkça şiddete uğrama sıklığının azalması da dikkat çekicidir, benzer biçimde refah düzeyi artan hanelerde de şiddet sıklığının azaldığı saptanmıştır. Bu durum bir önceki araştırmadaki gibi eğitim düzeyi arttıkça şiddete uğramanın utancıyla daha ketumlaştığı yönünde yorumlanabilirse de kanımız odur ki; şiddete hayır demenin eğitimle daha kolaylaştığı çıkarsaması da yanlış olmaz. Ayrıca gerek 2007'deki TÜBİTAK destekli çalışma gerekse de Cumhuriyet Üniversitesi'nin yürüttüğü şiddet algısını saptamaya yönelik çalışma verileriyle uyumlu olarak ekonomik sıkıntıların şiddeti körüklediği yönündeki vurgu yinelenmektedir²⁰.

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne evlilik danışması için başvuran ve mahkeme tarafından zorunlu yollanan 50 çifti rastlantısal olarak başvuran 50 çiftle karşılaştıran bir başka araştırmada fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalma sıklığında kontrol grubuna göre anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Yine aynı gruplarda öfke kontrolü de daha bozuk

bulunmuştur. Ayrıca çalışmada evlilik öncesi nişanlılık döneminde yapılan araştırmalara gönderme yapılarak saldırganlığın evlilik öncesi kendini göstermeye başladığı, öfke kontrolsüzlüğünün evlilik sonrası çift uyumunu da belirgin derecede kötü etkilediğine dikkat çekilmiştir²¹.

Ege Üniversitesi'nde yapılmış ve çok sayıda atıf alan bir başka çalışmada psikiyatri polikliniğine ilk kez başvuran evli kadınlarda yaşam boyu fiziksel eş şiddeti, çocuklukta fiziksel şiddet, kendi çocuğuna karşı fiziksel şiddet uygulama sıklığı ve bunlar arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmış ve hastaların % 63'ünde çocuklukta fiziksel kötüye kullanım öyküsü olduğu, % 62'sinin eşinden şiddet gördüğü, % 42'sinin hem çocukluğunda hem evliliğinde fiziksel şiddet gördüğü, % 21'inin yalnızca çocukluğunda, % 20'sinin de yalnızca evliliğinde fiziksel şiddet gördüğü ve yalnızca %17'sinin hiç fiziksel şiddet görmediği anlaşılmıştır. Hastaların %37'sinin çocukluğunda şiddete tanıklık ettiği ve kendisi şiddet gören kadınların çocuklarına daha çok şiddet uyguladığı gösterilmiştir. Eş şiddeti gösteren grupta eşin alkol tüketimi ve kayınvalideyle aynı evde yaşama anlamlı derecede yüksektir. Yani ailenin genişliğinin artması şiddeti büyütmektedir. Bu bulgular ve yazı içerisinde psikiyatri hizmeti için başvuran kadınların %83'ünün şiddet gördüğünü göstermesi açısından çalışmanın sonuçları çok düşündürücüdür⁵.

Sonuç

Her tür tanı grubunda şiddetin sonuçlarıyla uğraşan bir disiplin olarak psikiyatrinin "kadına yönelik şiddet" konusunda bilimsel yazın sınırlıdır²². Yine de araştırmalara katılan kadınların, her eğitim seviyesinde, şiddeti biz hekimler gibi görmezden gelmediği, bilakis haklı bir yönü olmadığı konusunda birleşmeleri sevindirici bir bilinçlenme seviyesi olarak oldukça anlamlıdır. Tüm bu gerçekler ve giderek artan bir sorunsal olarak karşımıza çıkan kadına yönelik şiddet alanında yapılan ve yapılacak olan geniş ölçekli çalışmaların psikiyatrik bozukluklar gelişmeden yapılacak koruyucu sağlık hizmetlerine yönelik de katkısı olacağı inancındayız.

Kaynaklar

1. Erim R, Öncü F. Kadına yönelik şiddete psikiyatrik, hukuki ve sosyal açıdan yaklaşım. In Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu, Güncellenmiş 2.Baskı (Ed N Uygur):309-330. Ankara, Türkiye Psikiyatri Derneği, 2014.
2. Güler N, Tel H, Özkan FT. Kadının aile içinde yaşanan şiddete bakışı. Cumhuriyet Tıp Dergisi. 2005;27:51-6.

3. Dünya Sağlık Örgütü "Kadına yönelik şiddet raporu" 2013. www.bbc.com/turkce/haberler/2013/06/130620_kadina_siddet. (erişim tarihi: 17.02.2016)
4. Özvarış ŞB, Demirören M, Şener S, Tumay Ş. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sağlık Hizmetleri. Ankara, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları, 2008.
5. Vahip I, Doğanavşargil Ö. Aile içi fiziksel şiddet ve kadın hastalarımız. Turk Psikiyatri Derg. 2006;17:107-14.
6. Gezen M, Oral ET. Kadın sığınma evinde yaşayan kadınlar ile şiddet gördüğü evde yaşamaya devam eden kadınların bağlanma biçimlerinin ve ruhsal belirti düzeylerinin incelenmesi. Düşünen Adam. 2013;26:65-71.
7. Türkiye'de Kadın Hareketinin Tarihi. Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) resmi web sitesi. www.kadem.org.tr. (erişim tarihi: 14.02.2016)
8. Tekeli Ş. On maddede kadın hareketi. www.bianet.com.tr. (erişim tarihi: 14.02.2016)
9. Yetim D. Edirne şehir merkezinde kadınlara yönelik şiddet sıklığı. (Uzmanlık tezi) Edirne, Trakya Üniversitesi, 2008.
10. Esin Ç. Türkiye'de kadın kuruluşları ve etkinlik alanları. Toplum Hekimliği Bülteni. 2003;2:2.
11. Bayrakçeken Tüzel G, Gediz Gelegen D. Evim güzel evim: Bir sığınma evinde feminist yapı çözümü. Fe Dergi. 2010;2:43-57.
12. Viyana Deklarasyonu. Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Genel Tavsiye Kararları 1997. www.i-hop.org.tr/dosya/CEDAW/CEDAWGT2.doc. (erişim tarihi:01.02.2016)
13. Page AZ, İnce M. Aile içi şiddet konusunda bir derleme. Turk Psikoloji Derg. 2008;11:81-94.
14. Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı. Geleceğim Elimde. İstanbul, Mor Çatı Yayınları, 1998.
15. Bilge F, Arslan A, Doğan Ş. Ankara ili sığınma evine başvuran kadınların problem çözme becerilerini değerlendirmeleri, kızgınlık, umut ve özsaygı düzeyleri. Eğitim ve Bilim. 2001;26:55-63.
16. Erdoğan S, Aktaş A, Onat Bayram G. Sığınma evinde yaşayan bir grup kadının şiddet deneyimleri ve baş etme yaklaşımları: niteliksel bir çalışma. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. 2009;6:807-24.
17. Ermiş E. Kadın sığınma evinde kalan ve kalmayan kadınlarda benlik saygısı, depresyon düzeyi ve psikosomatik belirtiler: Bursa ili örneği (Doktora tezi). İstanbul, Arel Üniversitesi, 2009.
18. Altınay AG, Arat Y. Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet. İstanbul, Punto. 2007.
19. Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan Periyodik Altıncı Türkiye Raporu. Ankara, 2008. [http://www.kadininstatusu.aile.gov.tr/kaynak/ulusarasi.../cedaw-ulke-raporlari"asi.../cedaw-ulke-raporlari](http://www.kadininstatusu.aile.gov.tr/kaynak/ulusarasi.../cedaw-ulke-raporlari). (Erişim Tarihi: 17.02.2016)
20. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. Ankara, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2009.

21. Erbek E, Eradamlar N, Beştepe E, Akar H, Alpkan L. Kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddet: Üç grup evli çiftte karşılaştırmalı bir çalışma. *Düşünen Adam*. 2004;17:196-204.
22. Körükcü Ö, Kayır GÖ, Kukulu K. Kadına yönelik şiddetin sonlanmasında erkek işbirliği. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2012;4:396-413.

Correspondence Address / Yazışma Adresi

Burcu Raşan Erim
Balıkesir Devlet Hastanesi
Balıkesir, Turkey
e-mail: drburcurahsan@yahoo.com

Geliş tarihi/ Received: 28.02.2016**Kabul tarihi/Accepted:** 30.03.2016